

AMICULU FAMILEI

DIUARIU BELETRISTICU SI ENCICLOPEDICU-LITERARIU CU ILLUSTRATIUNI.

Constantinu Morariu Andrieviciu

fostu profesoru ord. de teologi'a morala la institutuliu teologicu din Cernautiu.

1835—1875.

(Urmare.)

Românu erá menitu se fia micu'tiulu, românu cu inima si cu sufletu pentru zperarea si ocrotirea bietei opince. Sub acésta impresiune incepe fericituliu parinte lupt'a pentru inradecinarea limbei române la gimnasiulu sucevanu, elu adreseza consistoriului urmatórea scrisóre:

„Inaltu prea cinstitu Consistoriu!“

„Gimnasiulu din Sucév'a cu numirea lui cea escelenta de greco-neunitu are menitiunea cea marétia, de a cresce pe fii ortodoxi intru barbati culti si demni ai besericei ortodoxe si ai altariului ei.

Inse pe lãnga acésta menitiune marétia religionaria si besericala mai are dupa socotint'ia cea obštésca inca si alta menitiune isvoritóre chiar' din insasi numirea lui de greco-neunitu si in tẽmpulu de faciã totu atãtu de neaparata cá si cea de antãiu, anume: de a cresce si a cultivã limb'a, care pâna acum'a fũ negrigita.“

Acésta menitiune din urma stã in legatura strinsa cu cea de antãiu, incãtu un'a de alt'a nu se potu desbinã.

Legatur'a cea strinsa amẽnduroru menitiuniloru acestor'a ale gimnasiului sucevanu resulta de sene din ace'a impregiurare, cá limb'a este intru multu sustiẽnátórea, aparatórea si latitórea besericei, respective a invetfatureloru s'ale celoru domnedieesci si mãntuive.

Legatur'a acést'a recunoscãndu-se de multu de drẽpta de câtra Inaltu prea cinstit'a ocãrmuire

a besericei Bucovinei, a faptuitu realisarea dorintiei besericei si a filoru ei, ingaduindu-se limb'a besericésca cá limba propunativa in gimnasiulu acest'a.

Spre a-si poté implini gimnasiulu greco-ortodox din Sucév'a cu acuratétia aceste dóue menitiuni inalte atãtu faciã cu beseric'a ortodoxa, alu carei'a nume i-lu cinstesce, cãtu si faciã cu teritoriulu dela Prutu incóce, pe care afara de unele puçine sate rutene, vietuiescu numai români atẽrnatori de unulu si acel'asi stegu ortodox, — apoi este de neaparata trebuintia, cá in trẽnsulu sè se intemeieze o biblioteca religionaria literara si profana-literara-romãna, care pe lãnga hotarirea de a inlesni gimnasiului implinirea menitiunei cei religionarie si limbistice, este fórte de trebuintia inca si diu ace'a privire, cá gimnasiulu este greco-neunitu cu limb'a propunativa ace'a a besericei, si asia-dara numai o biblioteca cuprinditóre atãtu de cãrti religionarie române cãtu si de cãrti profane literarie române póte se-i deie vadia de greco-neunitu si totu-odata si de nationalu, intru cãtu beseric'a dela Prutu incóce cuprinde in sene numai fii de o nationalitate, de un'a si ace'asi limba, afara de unele puçine sate rutene.

Despre trebuint'ia unei biblioteci religionarie literarie române, precum si profane-literarie-române intre paretii gimnasiului sucevanu, am fostu eu patrunsu dela inceputu dimpreuna cu toti bine-

voitorii și marinimosii. Despre acestă a am și datu dovada la conferința din 18/30 Octomvrie a c.; că-și hotărîndu directorulu gimnasiulu dîu'a acestă pentru convorbirea invetiatoriloru in privința procurarii cărtiloru celoru trebuitoare pentru bibliotecă a profesorală și pentru cea a invetiaceiloru, m'am pregatitu acasa cu o consemnatiune a aceloru cărți române, cari le-am socotitu mai de trebuintă că se se procure in acești doi ani, pîna-ce se voru deschide și clasele cele de susu ale gimnasiulu. Cărtile acelea suntu urmatorele:

I.

a) *Din sfer'a religionara besericésca.*

- 1) Antăi'a organisatiune a besericeii greco-ortodoxe din țier'a muntenésca priu Nifonu, de Nenumitulul.
- 2) Psaltirea in versuri de Metropolitulu Dositeiu.
- 3) Dogmatică a și moral'a de Melchisedecu.
- 4) Istori'a besericésca de Veniaminu.
- 5) Bibli'a t. n. esegesa de profes. V. Janovicu.
- 6) Bibli'a t. v. și n. din Sibiu.
- 7) Predicele lui Petru Maioru, cari au unu renume classicu.
- 8) Istori'a besericésca de Dannenmajer, pentru nepartinirea lui.
- 9) Baziulu muziceii besericesci de A. Panu.
- 10) Eclesiastulu de Arch. Dionisie.
- 11) Confesiunea s. Augustinu, totu de acest'a.
- 12) Epitafulu Domnului nostru Is. Christosu.
- 13) Chiriadromion.
- 14) Meditatiunile s. Augustinu de Arch. Dionisie.
- 15) Datenele israeliteniloru și ale crestiniiloru, de Poteca.
- 16) Geniulu crestinatati de Arch. Dionisie.

b) *Morale, mai alesu pentru invetiacei.*

- 1) Conducatoriulu pe căile vietii, invetiaturi morale classice de Danielopolu.
- 2) Cuvintele intieleptului Masillon séu postu micu de Arch. Efrosinu Poteca.
- 3) Prietin'a copiiloru, cursu micu de morala pusa in practica de Jarca.
- 4) Prietinuлу tinerimei.
- 5) Scolariulu saténu, carte cuprindiatore de invetiaturi folositoare, de Gorjanu.
- 6) Saténulu crestinu, de Aristia.
- 7) Tênerulu lucratoriu.
- 8) Versuri, ce se cânta la nascerea Domnului nostru Is. Christosu, de Panu.
- 9) Genovev'a, tradusa de Plesioianulu.

II.

Istorice profane.

- 1) Letopisetiele de Cogalnicénu.
- 2) Cronică a Moldo-româniloru de Dimitrie Cantemiru.

- 3) Cronică a Moldo-româniloru de Sincai.
- 4) Istori'a lui Petru Maioru.
- 5) Vietuirea și regimulu principiloru celoru de antăiu ai țierii muntenesci, de Nenumitulul.
- 6) Elemente de istori'a univarsala de I. Eliade.
- 7) Urziri istorice de Arch. Neofitu Scribanu.
- 8) Chronologi'a și istori'a univarsala de Seulescu.
- 9) Necrologulu lui Stefanu voievodu, de Nenumitulul, unu documentu vechiu istoricu de maréti'a oratoriei române.

III.

Geografice.

- 1) Chart'a Mapemondulu pentru fia-care parte a lumii, de Parteniu.
- 2) Geografi'a pentru scólele primare, de Gusti.
- 3) Geografi'a țierii românesci de Ghimpénulu.
- 4) Descrierea țierii Moldovei de D. Cantemiru.

IV.

Poesii.

- 1) Satirile lui D. Cantemiru.
- 2) Mihaida de I. Eliade.
- 3) Poesiile lui Vasilie Alecsandri.
- 4) " " Alecsandrescu.
- 5) " " Asachi.
- 6) " " Aricescu.
- 7) " " Vacarescu.
- 8) " " Viisiorénu.
- 9) " " Bolintinénu.
- 10) " " Doniciu.
- 11) " " Istrati.
- 12) " " Panu.
- 13) " " Roseti.
- 14) " " Sionu.
- 15) " " Scavinschi.

V.

Filosofice.

- 1) Filosofi'a, respective psihologi'a cu aplecatiuni pedagogice de Iuliu Barasiu.
- 2) Filosofi'a crestina, trad. de Benesculu.
- 3) Principii morale de filosofia, de Weiss, trad. de Gane.

VI.

Fisic'a și istori'a naturala.

- 1) Isisu și natur'a, fôia poporala de astronomia, fisica și istoria naturala, de I. Barasiu.
- 2) Fisic'a elementara de Stamati.
- 3) Istori'a naturala de Dr. Cihacu.
- 4) Calendariulu bunului gospodariu de Ionescu.

VII.

Vocabulare și gramatice.

- 1) Vocabulariulu de Stamati.
- 2) " " Muresianu.

3) Vocabulariulu de Eliade, tratându despre cuvintele cele straine in limb'a româna.

4) Gramatic'a germ.-româna de V. Janovicu.

5) Gramatic'a lui V. Janovicu pentru a 4. clasa a scóleloru populare

6) Gramatic'a de Munténulu.

7) Gramatic'a de Belissimus, adoptata dupa principiile Drului Becker.

Cu aceste cârti consemnate m'am infaçiosiatu eu umilu subscrisulu la conferent'ia din 18/30 Octomvre a. c.

Deschidându-se conferent'ia din partea preposituluu gimnasialu cu anunçiuu, că pentru anulu acest'a suntu disponibili spre cumperarea cârtiloru didactice 361 fl. 70 cr. v. a. și anume: 161 fl. 70 cr. v. a. taxele primirii scolariloru, éra 400 fl. v. a. din partea comunei Sucevii; — asișderea și cu acelu anunçiu, că comun'a s'au obligatu de a dá in fia-care anu câte 200 fl. v. a. spre intemeierea și inavutirea bibliotecei gimnasiale, incepù directorulu a ceti dintr'unu catalogu pregatitu de dènsulu cârtile și opurile cele trebuitóre la invetiamentulu limbei latine, grece și germâne, asișderea și cele trebuitóre la studiulu geografiei, istoriei, matematiciei, fizicei și alu istoriei naturale, și s'au primitu de tóte acestea 48 in catalogulu, ce s'au trimisu la guvernulu.

Venindu apoi rëndulu la cârtile cele române, am supusu conferentiei consemnatiunea cârtiloru de susu.

Directorulu dimpreuna cu cei'alalti doi conferentiaru,¹⁾ tustrei de natiune straina, vedându in consemnatiunea mea numerulu celu mare alu cârti'oru, rostira intr'unu chipu de totu indiferentu și chiar' indrasnetiu, că sum'a baniloru mai că nu mai ajunge, că se se procure și cârti românesci, dóra numai vre-o câteva gramatici, dicându că din cei 400 fl. dati pentru acestu anu de către comuna treoue se se pastreze 200 fl. pe la anulu, cându trebuintiele didactice din caus'a instrumentelorulu celoru fizicale au se fia mai mari.

„Eu li respunsei la acést'a, că nu se pretinde, că se se procure tóte cârtile consemnate in acestu anu, pentru-că intielegu și suntu convinsu, că și celelalte obiecte pretindu indestulare; dara pe lângă impregiurarea acést'a se póte cere cu totu dreptulu, că se se procure macaru a trei'a parte din cârtile române și anume acelea, prin cari se se póta face indestulu și trebuintelorulu celoru didactice in privint'ia limbei române, ce suntu atâtâu de respectatu și cu multu mai mari din ace'a privire, că in limb'a româna inca nu se afla nici unu legendariu intocmitu pentru gimnasii, pe cându pentru tóte celelalte obiecte gimnasiale se afla legendare multe, compuse de feliuriti autori. Gramaticele suntu de mai puçina lipsa, pentru-că scolariiu potu se inveti regulele gramaticale și in scóla din ins'asi propunerea invetiatoriuu, dara suntu de neaperata trebuintia unele din acelea cârti, din cari se se póta scóte cev'a spre exerci-

tarea scolariloru in cetirea cea acurata dupa semnele gramaticale, asișderea și spre intiparirea reguleloru parte curatu gramaticale și parte bine-sonantiale. Afara de acést'a este prescisu și chiar' de nevoia, că memori'a copiiloru se se exerciteze prin memorarea de poesii scurte și usóre. Deci dara de unde se se iée aceste, déca nu se voru procurá ele pentru bibliotec'a gimnasiala?

Dupa acést'a scurta demustrare a trebuintiei cârtiloru românesci, me intrebá directorulu, de unde se se procure ele? Eu i-am respunsu: Bogati'a literaturii române se afla in librarii publice in capitalele amenduroru principatelorulu dunarene. Ea incepù mai alesu de vre-o 10 ani incóce de a trece și la Bucovin'a și la Ardélu, inse mai tóte aceste cârti române se afla in bibliotecii private de ale literatiloru, pe cându in librarii publice spre vendiáre se afla ele intr'unu numeru fórté micu, și asiá-dara noi numai dela Iasi și dela Bucuresci potemu se le procuramu.

Dupa acést'a fii eu érasí intrebatu, că in ce chipu se se aduca cârtile cele române dela Iasi și dela Bucuresci? Eu am respunsu: Chiar' intru acelu chipu, in care se aducu și multe cârti germâne dela Lipsi'a și din alte orasie neatérnate de corón'a Austriei; precum este in privint'ia acestor'a chipulu de multu hotarítu, asiá este elu de multu hotarítu și 'n privint'ia aducerii cârtiloru celoru române dela Iasi și dela Bucuresci! Chipulu in amenutime nu vi-lu potu descrie, pentru-cá n'am avutu prilegiu de a-lu cunoște; despre acést'a inse treoue se scia pretur'a fórté bine. — Cá adevirire, cumcá nu este opritu de a aduce cârti române din Moldov'a și tier'a muntenesca, am amentitu in urma, la intrebarea de susu, despre bibliotec'a tierii din Cernautiu, in care se afla unu numeru imbucuratoriulu de cârti române, cele mai multe din Iasi și Bucuresci, și că ace'a biblioteca nu incéta de a totu aduce cârti române de acolo.

Directorulu respunse: „Tóte acestea suntu bune, inse banii nu ajungu!“ Eu 'lu intrebái: De ce se nu ajunga, déca suntu 361 fl. 70 cr. v. a. dupa ce se iáu 200 din cele 400 ale comunei cá reserva pentru anulu viitoriu, din care au se se cumpere instrumentele fizicale? Elu i-mi respunse la acést'a, că acei 361 fl. 70 cr. v. a. mergu mai toti pe cele 48 de cârti insemnate acum'a in catalogu. Respunsulu din parte-mi au fostu: Despre acést'a nu suntu nici decum la indoiéla, ci mai vètosu treoue se-o recunoscú; inse d.-vóstra a-ti prea respectatu obiectele celelalte si trebuintiele loru cele didactice, primindu in catalogulu presentu conferentiale de pe câmpulu fia-cáruu obiectu câte dóue și trei cârti și opuri totu dela feliuriti autori, pe cându in privint'ia limbei române cugetati, că i s'ar' face indestulu cu dóue séu celu multu trei gramatici și cu unu vocabulariu. Déca cugetati asiá, apoi me incumetu. și eu de a ve intrebá, ce insusfa ar' aveá studiulu limbei germâne, déca copii ar' invetiá numai regulele cele gramaticale și ar' cautá totu in vocabulariu, fàra de a

¹⁾ Anume Dr. Bl. Knauer și I. Rohrmoser.

ceti cev'a, ce'a-ce tocmai este midloculu de a-se face cunoșcutu cu duchulu limbei? Acelu studiu de buna sēma cā nu ar' meritā alta numire de-cātu numirea de „mortu.“ Acēs't'a trebue se mi-o concedi sî 'n privinț'a limbei române, care inca fî-si are vrednicia ei, precum se cunoșce din emisulu ministerialu, unde se dice, cā „ea are se fia limb'a cea propunativa in gimnasiulu acest'a.“

Dupa acēsta propunere a mea, ne mai voindu directorulu se continue conferinț'a mai multu, au luat consemnatiunea cārtiloru susu citate ērasi in māna totu cu ace'asi indiferentia sî lasitate sufletēscă cā sî 'nainte sî esprimāndu-se mai antāiu intr'unu chipu laconicu cā nu suntu bani, au hotaritu sē se cumpere in acestu anu urmatōrele cārti române: 1) Vocabulariulu de Baritiu, 2) Vocabulariulu de I. Eliade, 3) Gramatic'a germānaromāna de V. Janoviciu sî 4) Gramatic'a de Munteni. Tōce celelalte cārti consemnate sî fōrte de trebuintā nici nu s'au luat in considerare, numai la gramatici sî vocabulare s'au uitatu din inceputu directorulu sî cu aceste au sî inchiata, neluādu in privire cuvintele mele de susu in privinț'a gramaticeloru. Acēs't'a me duce la presupunerea, cā inainte de conferinț'a din 18/30 Octombre a. e., in feliulu ei publica, s'au tīēnuta o conferinț'a privata, la care n'am potutu sē fia sî eu de față.

(Acēs't'a hotarire necorespondiatōre trebuinteloru studiulu limbei române iscā in mine hotarirea tainica, cā se suspendezu conferinț'a din 18/30 Octombre a. e. cu scopu, cā mai înainte de hotarirea cārtiloru pentru biblioteca se se propuie la locurile mai inalte trebuintele cele didactice ale limbei române sî antāiatatea acestei limbi in gimnasiulu Sucevanu Inse de-odata cu iscarea acestei hotariri au trebuit se urmeze sî inuadsirea ei, reflectādu en la cele intēplate cu ocașiunea deschiderii gimnasiulu in ^{23 Augustu} 1860, ^{4 Septembrie} cādu germāni au voitu se afe in tīēnerea cuvēntulu meu tīēnuta atunci'a ideii in contr'a regimulu sî se me incaltie in cisme de prepusu politicu.

Intrelasādu asia-dara suspendarea cea scoposita a conferinț'ei, m'am nevoitu cu cuvēntulu față cu directorulu sî cu ce'alaltj, cā dōra s'ar' mai primī inca vre-o cātev'a cārti, sî cu mare greutate mai multu pe cuvēntulu celor'alaltj, doi conferentiari s'au primitu sub numerulu 5) Letopisetiele de Cogalnicēnu.

Biblioteca romāna dela gimnasiulu din Sucev'a consta asia-dara in acestu anu numai din dōue vocabulare, din dōue gramatici sî din unu opu istoricu, care mai vērtoșu din interesu s'au primitu, anume cā se cunoșca scolarii sî istoria romāniloru, despre care n'au inca nici picu de cunoșcintā, pentru-cā in istoria numita universală, dara scrisa nemțiesce, nu este amentitu nimica despre romāni.

Acēsta impregiurare fōrte de tanguitu a bibliotecei romāne dela gimnasiulu din Sucev'a mi-am propusu eu umilu subscrișulu, cā in dilele ce-

le de serbatōre se o desfasuru sî se o raportediū Inaltu prea cinstitulu Consistoriu spre cunoșcintā.

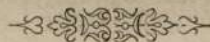
Indemnatu atātu de cinstirea mea cea adēnca catra beseric'a ortodoxa, cātu sî de folosulu celu sufletescu alu fiiloru ei, cā ore-cādu strainii se aiba mai multu respectu cātra dēnsii, propunu acum'a cu umilintā, cā Inaltu prea cinstitulu Consistoriu in impregiurarea cea māchnitōre a bibliotecei romāne din Sucev'a sî in interesulu celu de multu probatu pentru infflorirea besericei sî pentru propasirea cea sufletēscă a juniloru ei celoru duhovnicesci se binevoiesca de a sporī dupa potintia intemeierea unei bibliotecei romāne in gimnasiulu sucevanu, cā sosindu dupa vre-o cātiv'a ani fii ortoloxi sî nationali cā invetiatori ai gimnasiulu acestui'a, se n'aiba lipsa de midlōce, cu cari se coresponda emisulu ministerialu, prin care limb'a romāna este incuviintata de limba propunativa a gimnasiulu acestui'a. Sucev'a in ^{23 Dec.} ^{7 Jan.}

¹⁸⁶⁰ ^{1861.} Constantin Andrieviciu m. p. invetiatoriu supl. de religione sî de limb'a romāna la gimnasiu.

Pe indorsatulu acestei scrisori se afla urmatōrele sīre scrise in limb'a germāna:

„Nr. 102. Onorat'a directiune a gimnasiulu din Sucev'a se binevoiesca a raportā intorcādu comunicatulu, ori de suntu opurile insirate aice pentru progresulu invetiamentulu sî alu literaturēi in limb'a romāna de neaparata trebuintā, sî cari suntu anume acelea opuri, spre a midlōci camperarea loru. Dela Consistoriulu episcopescu, Cernaatiu in ^{28 Jan.} ^{9 Febr.} 1861. Bendel'a m. p.“

(Va urmā.)

Vino!

Săr'a cādu pre cerin se stinge sōrele sî 'n sēnu resaru
Sî in minte-mi mī de gānduri, mi-se pare cā zarescu
Chipulu teu cu ochi albaștri sî cu nimbulu āngerescu,
Sî se te cuprindu in brație intindu mână inzedaru.

Vino din singurătate-ti sî me stringe dulce 'n brația
Se ne pierdemu prin cāmpia fericirei departate,
Tōte legile din lume se le parasimu uitate
Se sorbimu cu lacomie sî nesatū din viētia!

Deslipesc-te din umbr'a negurei atātu de rece.
Uou senu caldu sî dulci saruturi sî dulzi farmece te-ascēpta,
Vino pāna cādu e nōpte, pāna lumea nu-i descēpta,
Pān' te chiemu sî 'n alu nostru sufletu tineretia 'nca nu trece.

Vino cā se-ti facu viētia māndra dulce cā-o poveste,
Sciu iubi cum nime 'n lume numai scie se iubēscă,
Cu-unu amoru ce nici mormētulu nu-i in stare se-lu
[sfērsiesca, —
Vino pāna mai e vreme, sî lumea nu dā de veste.

V. B. MUNTENESCU.

BOU Cluj / Central University Library Cluj

CANTARÉȚIA.

— Novela. —

(Urmare.)

V.

Aceste întemplieri interesau foarte multu pre doctorulu de medicina. Prass'a lui intinsa i-i era tocmai acum'a o sarcina, precum i-i facea ea mai 'nainte placere, ca-ci multele visite ce avea se faca mai antaiu pre la bolnavi 'lu impiedeca se visiteze desu demineta cantareti'a si se primisca acele explicari si descoperiri, cari le accepta cu mare nerabdare. Dara aceste visite totusi erau de folosu, ca-ci elu potea se spioneze — dupa cum se explica elu — in cele 30 sau 40 de case ce se vorbesce despre Bianetta, potea se afla undeva despre curiosulu ei amantu capelmaistrulu Bolini.

Candu era vorba de cantareti'a apoi stringeau omenii din umere; ei judecau aspru superati fiindu, pentru-ca nu se scia nemica siguru in publicu. Invidiatorii ei — dar' care cantareti'a eminenta pe langa acea si frumoasa si de 18 ani n'are o multime de-acesti'a? — invidiatorii ei concedeau tote si faceau observatiuni malitioase; cei mai moderati diceau: asa-i cu ast'felu de plebe, unei germene nici ca i-se potea intempla un'a ca ast'a. Amicii ei o compatimiau si le era mai multu de numele-i bunu, decatu de sanetatea ei. Bieta copila! cugeta Lange si-si propuse se-i ajute cu unu mai mare zelu.

Despre capelmaistu se scia puiniu, neci de bine, nici de reu. Elu sosise 'nainte de vre-o cateva luni la B., i-si inchiriasa in otelulu de Portugali'a odaie si traia foarte retrasu si moderatu. Elu se pareca ca traiesce dandu ore de cantare si din compositii musicale. Toti 'lu tineau de unu estravagantu si de mandru; er' cunoscatorii lui mai de-aprope 'lu aflau foarte interesantu si se dice, ca multi amatori de musica cina in otelulu de Portugali'a, numai pentru cuvintulu ca se se foloseca de conversati'a-i frapanta despre musica. Dara si acesti'a diceau, ca lui Bolini trebuie se i se fi smintitu vre-o dogu, de ore-ce elu negrigiesce, ba chiar' despretuesce canteculu femeiloru, pe candu vorbesce plinu de entusiasm despre vocea barbatiloru, era mai alesu despre chorurile barbatiloru. Elu l'avea nici unu cunoscutu mai intimu, neci unu amicu; despre amorulu lui cu cantareti'a Bianetta se pareca, ca nu se scie nemica.

Pre consilierulu de comerciul Bolnav 'lu afla inca bolnavu in patu, elu se pareca foarte tristu si vorbea cu-o voce foarte nesigura si ragusita multe nebunii despre lucruri, cu cari intr'altu-feliu nu se ocupa. Impregiurulu lui era o colectiune de opuri eminente juridice, in cari studia seriosu; domn'a consilieriti'a asigura, ca elu cetise in ele noptea intraga si ca plangia din candu in candu si se vaeta amaru. Lectur'a lui era mai cu sema despre ucisii cei nevinovati si se exprima doctorulu de medicina, ca cursulu traganatoriu alu justitiei germene este de mare mangaiere pentr'unu filan-

tropu, ca ci se pote spera, ca, durandu unu procesu dicea si mai multi ani, nevinovati'a inculpatulu se esa mai lesne la lumina, decatu deca adi se acusa cineva si mane se spendiura.

Cantareti'a Bianetta, pentru care 'si rezervase doctorulu o ora, era asa de melancolica si trista, ca si candu n'ar' mai exista aice pre pamentu vre-o sperantia pentru dens'a. Ochiulu ei era tulbure, dovada, ca a plansu multu, ran'a inse era preste tota asteptarea bine; dara se pareca ca cu sporirea sanetatii corporale se inpuceza sanetatea si liniscea inimei ei. „Eu am ganditu multu“ dise ea, „si am aflatu ca d.-t'a bunule doctore, esti legatu intr'unu modu rar cu sortea mea. Mai'nainte nu te cunoceamu, ba chiar' o marturisescu ca nici nu visamu de unu doctoru de medicina Lange din B... Acum'a inse, devenindu intr'o clipela atatu de nenorocita, 'mi trimite D.-dieu unu amicu milosu si parintiescu.“

„Domnisoara Bianetta“ respunse Lange, „mediculu are langa multi bolnavi si alte indatoriri, nu numai se cerce pulsulu la man'a stanga, se lege ranele si se ordinez medicamente. Crede-me, ca siediendu senguru langa unu bolnavu, audiendu din launtrulu pulsulu sufletulu cum bate neliniscitu si ai voi se legi ranele nevedute nimerui, atunci se face mediculu amicu intr'unu modu miraculosu si legatur'a misterioasa intre corpu si sufletu se pare ca lucra si in acest'a stare intr'unu modu frapantu.“

„Asia este“ dise Giusepp'a apucandu plina de incredere man'a lui; „da, si sufletulu meu si-a aflatu unu medicu. D.-t'a pote vei fi necesitatu se faci multe pentru mine, pote fi; ca vei trebui se apari si pe la tribunale in numele meu. Dece voiesci se aduci ast'felu de jertfe unei copile sermane, fara de ore-care altu sprijinu, apoi voi se-ti descoperu d.-t'ale secretele mele.“

„Voescu,“ dise nobilulu betranu, stringendu-i man'a.

„Dara te rogu te recugeta; lumea mi-a trasu la indoie la numele bunu, ea me acusa, me judeca si me condamna. Omenii te voru areta ironicu cu degetulu, pentru-ca ai aretatu interesu de cantareti'a cea defaimata, de italianca ce'a rea, ofi pote-vei suportu aceste numai pentru-ca mi-ai aretatu interesu?“

„Voiu“, striga doctorulu seriosu si aspru. „Rogu-te istoriscesc!“

VI.

„Tatalu meu,“ incepu cantareti'a, „a fostu violinistulu renumitu Antonio Bianetti, pote ca 'lu cunosci din tineretie, ca ci renumele lui se cunosea in totu loculu priu concertele ce le da pe la curti si prin orasie insemnate. Eu 'mi aducu aminte de elu numai din cea mai frageda copilarie, cum 'mi canta sca'a, pre care o cantaiu deja intr'alu treilea anu foarte corectu. Maic'a mea a fostu pe timpulu ei o cantareti'a eminenta si canta in concertele tatalui meu arii si cantionette. Eram de 4 ani, candu moritatu in caletorie si ne lasa in saracie. Maica mea

se decise se ne sustie prin cântare. Dupa unu anu se insoçi ea cu unu musicusiu, care trebue se-o fi curteuitu multu, dara apoi se ivi, cà o luase de soçiie numai cà se se folosésca de vócea ei. Elu deveni dirigentu de musica intr'unu orasiu din Elsass si aice incepú suferint'a nóstra a luá dimensiuni de totu mari. Mam'a mai capetá inca trei copii si pierdú vócea intr'atát'a, cà numai poteá cântá neci unu tonu. Prin "cést'a secá celu mai bunu isvoru de venitu alu tatalui meu vitregu, càci concertele lui eráu stralucite si frecuentate numai pentru mam'a. De acumu inainte o munciá elu grozavu, mie nu mi dá de mâncare, pâna-ce affá unu chipu de a se folosi de mine. Dile intregi me chinuía si-mi cântá cele mai grele pasage din Mozart, Glucc, Rossini si din Spontini, pe carele le cântámu domineci sér'a cu mare aplausu; serman'a Síeperl, càci asiá mi-au fostu schimositu numele meu Giusepp'a, deveni unu nefericitu copilu admiratu, unulu dintr'acei caror'a li-a datu natur'a unu frumosu talentu spre marea loru nenorocire; tiranulu me puneá se cântu in tóta diu'a, me bateá si de nu intonasemu cev'a co-rectu, apoi cu dile intregi nu-mi dá de mâncare; mam'a nu poteá privi indelungu torturile mele, se pareá cà viét'ia ei se scurge de-odata cu lacrimile ei secrete; intru-o frumoáa deminét'ia de primavéra o afláramu mórtá. Nu voiu se-ti rapescu tēmpulu istorisindu-ti anii de tortura, cari urmara! Erám de 11 ani si trebuíamu se portu grig'ia de casa se crescú miclele mele sorori si se invetu a cântá pentru concerte! Of, erá tortur'a iadului! Pe acelu tēmpu ne visitá unu domu, care in totu-de-a-un'a aduceá tatáne-meu câte o punga plina de monete de câte 5 franci. Nu potu cugetá la dēnsulu, fara se me infioru. Elu erá unu barbatu inaltu si subtire, de ani cām de mid'locu, aveá ochi mici, sticlitori si albastrii, cari 'lu marcara prin o espresie neplacuta si inpungátore deosebindu-lu de toti ómenii ce ved'iu in viét'ia. El se pareá cà prinse o deosebita dragoste pentru mine si cându veniá 'mi laudá inalt'imea, gratiile, faci'a si cântarea. Elu me puneá pe genunchii sei, dar' unu fioru instinctivu me departá de dēnsulu; de-si plāngeám me serutá si dicea cu mul-tiēmire: inca doi-trei ani Síeperl si apoi esti gat'a! La acésta profetie rídeá elu si tatalu meu vitregu in hohotu selbatecu. La diu'a nascerei mele, cându implenisemi 15 ani, 'mi díse tatalu meu vitregu: Asculta Síeperl, tu n'ai nemica, tu nu esti nemica, eu nu-ti dáu nemica, nu ceru dela tine nemica si mie mi-su destule cele trei stren-gare ale mele; Christel (sor'a mea) va fi de acum'a in loculu teu copilulu de minune. Cea ce ai, pu-çi'n'a t'a cântare, o ai dela mine, cu dēns'a vei duce-o de adi pe mâne. Mai alesu s'a induratu unchiulu teu dela Parisu si voiesce se te iee in cas'a s'a. „Unchiulu de la Parisu?“ strigáiu cu mirare, càci abia acum'a afláiu cà am unu unchiu. „Dá, unchesiulu dela Parisu,“ respunse elu, „elu póte se sosésca adi mâne.“ 'Ti poti inchipuf cum me bucuramu; a trecutu de atunci deja 3 ani, dara

inca si astadi 'mi aducu atátu de bine aminte de acele óre, cà si cându ar' fi fostu ieri. Ce fericire, cà scapámu din cas'a tatalui meu, cà avému se-mi vedu unchiulu, carele se indurá de mine, cà veniámu la Parisu, resiedint'ia modeloru si a fericirei, — erám béta de atát'a fericire; de câte-ori treceá vre-o trasura, priviámu afara ori de nu vine unchesiulu, cà se me duca in imperiulu seu. In fine trase o trasura dinaintea casei nóstre.

„Éta unchesiulu,“ díse tat'a! eu coboríu josu, intinseiu braçeale la salvatoriulu meu — ilusie amara! Erá omulu cu monedele de 5 franci.“

„In acelu minutu mai cà lesinasemu, inse totu-si 'mi aducu aminte de bucur'ia diabolésca, care scapará din ochii albastri ved'indu cà amu crescutu inalta; inea-mi suná in urechi vócea-i cáraitórie: „Acum'a esti buna hulubit'ia mea, acumu te voiu introduce in lumea mare.“ Cu-o mâna me apucá, cu ce'alalta aruncá pe mésa o punga cu bani; dung'a se deslegá si o plóia stralucítore de monede de auru si de argintu se reversá pe podele; miclele mele sorori si tatalu-meu strigara de bucurie, lunecáu pe podele si culegeáu monedele, — erá — pret'íulu vëndiárei miele.“

„Dejá a dóu'a dí plecarámu la Parisu. Omulu uscatu (nu erámu in stare se-i dicu unchiu) 'mi spunea necontentitu ce rolu stralucitu voiu jocá eu in salónele lui. Eu nu me bucuramu, par'-cá o temere, o frica neesplicabila gonisè tóta bucur'ia, tóta fericirea mea. Dinaintea unei case stralucitu iluminata statú trasur'a: erámu in Parisu. Díce s'au dóuespredíce copile frumoáe si fórté placute sarira latele trepte inaiutea nóstra. Ele me inbraçiosíara, me sarutara si me numiáu sor'a Giuseppa, intrebându pe uscatósu: „D-le aceste ti-su ficele?“ „Qui, mes bonnes enfants,“ respunse elu rid'indu si fetele impreuna cu numerosii servitori 'lu acompaniara cu unu hohotu brutalu si sgomotosu.“

„Hainele frumoáe, odaile lucuóse me recreara. In sér'a urmatóre 'mi facura o toaleta splendida si me dusera in salonu. Cele 12 fete síedéu in cea mai stralucita toaleta la mese de jocu, pe canapele, la claviru. Ele 'si petrecéu fórté vioiu cu nisce domni tineri si cu altii mai betrâni. La intrarea mea se sculara tóte, 'mi venira inainte si me privira. Domnulu casei me dusè la piano si me silira se cântu; primiiu aplause generale. Me traserá la vorba, espresiunile mele neculte si semi-italiane treceáu de naivitate; me admirara, chiar' adi inca rosiescu cu ce cuvinte 'mi spuneáu complimentele. Asiá trecura câte-va dile splendide si vesele. Traíamu negenata, asiú fi potutu tr'ai chiar' mult'amita de nu me sēntiámu óre-cum incomodata, bá aprópe spariata in acésta casa si in societatea din ea, in naivitatea mea credeamu, cà asiá-i in lumea mare si cà trebue a se supune datineloru ei. Unu lucru inse me suprinse, trecēndu intru-o séra din intemplantare pe lângá scári ved'iu cà domnii cari ne visitá dá portariulu bani si primia in schimbu nisce bilete albastre si rosii si pe aceste le dá unui servitoriu de lângá us'a salo-

nului. Unu dandi june, care trecù pe lângă mine, 'mi arată cu-o privire amorósa unu biletu de acele rosii; eu rosísemu, caus'a nu mi-o pot' esplicá sí asta-di. Dara ascultá mai departe ce se întâmplă in curându "

"Privesce iubite d.-le doctoru, acésta mica sí nearetósa hârtie; acést'a m'a scapatu, o aflaiu într'o deminétia sub pânea de gustare, nu sciu care mâna binevoitórie o trimise, dara D.-dñeu se resplatésca acelei inimi, care se îndurà de mine.

Ea sunà :

"Domnişóra!

Cas'a in care locuiesci este o casa publica! Damele, ce te inconjoru sântu femeii tarifate; óre ne-amu amagitu noi cu Giuseppa? Voi-va ea se rescumpere o schintee de fericire cu-o caintia îndelungata?"

Erá o deslusire grozava, care mai cá erá se me strivésca de totu, cáci ea sfasiá fara de veste mintea mea copilarósa sí nevinovata sí visulu de-o positiune fericita sí fara grigi. Ce erá de facutu? In viét'ia mea inca nu invetiásemu se iau hotaríri. Stapênulu casei mi se pareá unu farmecatoriu infricosiátu, care 'mi poteá gâci ori-ce gându, care póte cá scia dejá despre celea ce aflaiu. Sí totu-si voiámu mai bine se mora, decâtu se mai remânu in ace'a casa. — Tocmai vis-a-vis de locuint'ia nóstra audísemu câte-o-data o copila vorbindu italianesce; eu nu-o cunosceam — dar' pe cine mai cunosceám eu in acestu vastu oraşiu? Aceste tonuri nationale descéptara in mine increderea; la ea voiámu se fugu, in genunchi voiámu se-o rogu cá se me scape."

"Erá deminét'ia la 7 óre, dupa deprinderea mea de tíera me sculámu totu-de-a-un'a deminétia sí indata dupa-ace'a dejunam, acésta deprindere mi-a fostu scaparea. Pe tîmpulu acést'a dormiáu totu chiar' sí o parte mare din servitori: de portariu erá numai téma. Dar' poteá elu cugetá, cá cinev'a va fugi din acestu templu alu lucsului? 'Mi luái îndrasnéla; aruncái mantel'a-mi négra sí nearetósa pe unere sí sarti treptele in josu; trecându pe lângă loja portariului, 'mi tremuráu genunchii, elu nu me observá; trei pasi sí erámu libera." "Vis-a-vis in drépt'a locuia copil'a italiana. Sarti prestu strad'a ce'a lata, batúi la usia, unu servitoriu deschise. Eu întrebái unde-i Signor'a cea cu perulu negru sí cretiu, care vorbesce italianesce. Ridîndu díse servitoriulu ori de vorbescu de mic'a Exellentia Serafin'a; „ea, ea," i-am respunsu, „du-me curându la dñs'a." Elu se pareá cá recugetá, de-óre-ce erá fórte deminétia, inse rogamintea mea 'lu înduplecá. Elu me conduse intru-o odaie dintr'alu doilea etagiú, 'mi díse se asceptu sí chiamá o cameriera cá se me anuncia Exellentiei. Eu mi-amu fostu cugetatu, cá frumós'a copila italiana este de positiunea mea, 'mi erá rusíne se me destainuescu cuiv'a de-o positiune mai inalta, dara nu avúi tîmpu se me resgândescu, cáci camerier'a veni se me duca lângă patulu stapênei s'ale. Da, ea erá, erá frumós'a sí tîner'a dama pre care o audísemu vorbindu ita-

lienesce. Eu ingenuuchiaiu inaintea ei rugându-se me apere; i-am spusu tóta istori'a mea. Ea se pareá mişcata si-mi promise se me scape; chemá la sêne pre servitoriulu care me introduse in casa sí-i porunci cá se taca cum tace pescele; apoi 'mi avisá o odaitia ai carei feresti priviáu in ograda, 'mi dadù de lucru sí de mâncare sí asia petrecui mai multe díle bucurându-me de scaparea mea, dar' ingrigita de viitoriulu meu."

"Stapêulu casei, unde aflai primire, erá plenipotentiariulu unei mici curti germane. Exellentia nepót'a lui, italianca din nascere, carea primia crescere la dñsulu in Parisu. Ea erá o fiintia buna sí amabila sí binefacerile ei nu le voiú uitá in veci. In tóte dílele venia ea la mine sí me mângaiá; ea-mi spuneá, cá plenipotentiariulu sondá prin slugile s'ale cas'a omului celui reu. Acolo suntu tóti uimiti, dara nu-o dáu pe fačia; servitorii sîoptescu misteriosu, cá o fata s'a aruncatu dintr'o feréstra dela alu doilea etagiú in canalulu Seinei. Curiósa intemplan! Odaia mea erá intr'unu unghiu de casa sí aveá o privelisce spre strada, éra alt'a prepastiósá spre canalu. Eu 'mi aduseiu aminte, cá intr'-ace'a deminétia lasáiu o ferésta deschisa in spre canalu sí prin împregiurarea acést'a 'si esplicáu acolo disparerea mea. Pe acestu tîmpu signor'a Serafin'a aveá se se întórca la Itali'a, ea avú atât'a bunatate sí me luá cu sine. Ba ea facú sí mai multu pentru mine; ea înduplecá in Piacenza pre parintii ei de me luará in cas'a loru, cá pre copilulu loru; ea cultivá talentele mele, ei amu se-i multiamescu libertatea, viét'ia, art'a, of! póte sí mai multu decum sciu. In Piacenza faciú cunoscentia cu dirigentulu Bolini, dara elu nu-i italianu; elu se pareá cá me iubescu, dar' nu mi-o spuse. In curându primia chiamarea la teatrulu de aice. Aici me stimáu, toti 'mi voiáu de bine, viét'ia sí numele meu erá nepatatu sí of in decursulu acestui tîmpu n'amu primitu nici pre unu barbatu, decâtu 'ti marturisescu fara a rosi despre acestu frumosu amoru — decâtu pre Bolini, carele sosí aici in urm'a mea. D.-t'a cunosci acam viét'ia mea, spune-mi comis'am eu cev'a, cá se meritu o pedépsa atâtu de grea? Comis'am eu asia cev'a grozavu?"

(Va urmá.)

Dóue stele . . .

Dóue stele lucitóre
De pre ceriuri au picatu,
Sí sub fruntea t'a copila
Luminându au lunecatu.

Dóue stele numai dóue
Luminat'au ceriulu mieu,
Suntu a t'ale amendóue
Sí eu draga sclavulu teu.

GEORGIU SIMU.

Cuventare

rostita in 30 Junie a. c. de d-lu profesoru Alesiu Viciu, cu ocaziunea desvalirei monumentului fericitului Joana F. Negrutiu, fostu canonicu-lectoru alu capitulului gr. cat. din Blasiu *)

Motto: „Exegi monumentum aere perennius.“
Horatiu III. 30.

Din loculu fericiriloru, o marite suflete alu lui Joana Fekete-Negrutiu, cauta spre noi, primesce omagiile animeloru doiose, cari nu te potu uitá. Adéncu mișcati la sufletu, venimu cu pietate se dámu reverintia si onóre amentirii T'ale. »Ave pia anima, ave, ave!«

Suntu siepte luni de cându sântiému in animele nóstre golulu tristu causatu prin stramutarea din asta viétia a canonicului-lectoru Joana Fekete Negrutiu; dar' acestu tēmpu, asia scurtu in sine, a fostu de ajunsu cá se întielegemu, cá reposatulu Joana Fekete Negrutiu a fostu barbatulu, pe care voindu cinev'a se-lu imiteze — si cine n'ar' voi? — are se pasiésca pre urme mari. Da, cáci Elu a fostu demnu urmasiu alu celoru trei lucéferi mari din epoc'a regenerarii. Lupt'a pentru lumina pe tóte terenele Elu a continuatu-o cu barbatia in tēmpu de o jumetate de seculu, aplicându tóta poterea sufletului seu si pregatindu poteri nóue, noi atleti pe câmpulu de gloria. Provedinti'a ni l'a tramisu cu trei luni dupa mórtea neuitatului Sincai, cá se continue oper'a lui, adeca la 15/27 Ianuarie 1817. Comuna románésca Sucutardu i-a fostu satulu natalu. In etatea de 25 de ani ocupá catedr'a de profesoru in acésta palestra a museloru. Elevulu acestoru binemeritate institute deveni maiestru. Betrâni sexagenari, óre-cându invetiacei profesorului de fisica Joana F. Negrutiu, cari mai sunteti in viétia, spuneti voi iubirea parintiésca, cu care ve conduceá, afabilitatea, cu care ve tractá, paciintia cu care ve indreptá, bunetatea, cu care ve atrageá, dreptatea, cu care ve judecá, imparialitatea, cu care ve clasificá, chiaritatea, cu care ve propuneá, precisiunea cu care ve respundeá, practicitatea, cu care ve resolvá dificultatile. Dar' voi 'mi veti respunde, cá aceste calitati au fostu recunoscute si de straini, ér' la generatiunea tēnera este inca recenta traditiunea, cá: Profesorulu Negrutiu nici-odata in viétia, n'a incetatu de a fi profesoru, si nici-cându n'a fostu numai profesoru, fara se fia adevratu parinte crescatoriu.

In calitate de parochu si protopopu in Clusiu, Negrutiu a fostu si profesoru de limb'a si literatur'a románésca la gimnasiulu rom. cat. Suntu si astadi acolo profesori de universitate, cari cá invetiacei recunoscatori, pâna erá fericitulu Joana F. Negrutiu in viétia, i-i tramiteáu omagie le loru, ér' adi amin-tescu cu pietate numele lui. Intr'atât'a a fostu de respectatu profesorulu Joana F. Negrutiu!

Zelulu pentru instruirea tinerimei si dorulu de a face cunoscuta si strainiloru limb'a nóstra i-au fostu nobilele motive, pentru cari a tiparitu (la an.

1852) »Gramatic'a limbei române« scrisa ungu-resce, carea pâna acum'a a aparutu in a V-a editiune. Dovada cá s'a sēmtitu lips'a ei. Ast'feliu ide'a lui Sincai, cá se inlesnéca si strainiloru invetiarea limbei nóstre si cunóscerea originei ei, a afluatu demnu cultivatoriu in Joana F. Negrutiu, care totu cu acestu scopu a scrisu in revist'a »Magyar nyelvészet« o escelenta disertatiune despre limb'a romána si prin acést'a a continuatu oper'a lui Petru Maioru, care scrisese dialogulu despre originea limbei române.

In interesulu »culturei si a desceptarei némului seu, a edatu manuale pentru scólele elementare: Catechismulu si Istoria biblica, va se dica pânea cea de tóte dilele pentru nutremētulu spiritualu alu eleviloru deja initiati; ast'feliu cu 74 ani mai'nainte invetiatalu calugaru Samuila edase dóue carti de rogatiune, pentru crescerea religiósamoralá a tinerimei. De incepatorii fragedi inca s'a ingrigitu conscientiosulu profesoru-parinte Negrutiu, si a edatu Abecedariu (séu Elementariu), asemenandu-se prin aceste trei opere antecesorumu seu in directur'a scóleloru, nemoritoriului Sincai; zelosului si invetiatalu monachu Samuila s'a asemenatu profesorulu Negrutiu, edându Aritmetica pentru scólele poporale, cu care a doveditu cunoscinti'a de metodu la nivou.

Dar' profesorulu Negrutiu implineá totu-odata alta misiune cerésca, elu erá preotu, pastoriu sufletescu alu parochiei gr. cat. a Clusului si administratoru protopopescu, mai târdiu protopopu actualu alu tractului de acel'a-si nume. ← Frumos'a activitate literara a desvoltatu-o in acestu periodu de 15 ani. Pe lângá opurile laudate, protopopulu profesoru Negrutiu a scrisu si articlii scientifici in foile románesci. Toti barbati de bine 'lu incuragiáu se pasiésca inainte cá anteluptatoriu alu constitutiunei besericei nóstre; fericitulu de pia memoria Metropolitulu Siulutiu intra in corespondintia privata si familiara cu protopopulu Negrutiu, totu in obiectulu constitutiunei besericesci. Unu siru de scrisori s'a schimbatu intre fericitulu Metropolitu si intre protopopulu Clusului, carui'a »cu fratiésca incredere« i-i scrie »celu vechiu adictu« Metropolitulu Alexandru.

Convinsu de sublim'a misiune pastoralá, protopopulu Negrutiu prin cuvinte predicá sciintia si moralitatea, prin esemple conduceá la pietate, asia cá la dēnsulu s'au potutu aplicá cuvintele profetului: »Buzele preotului voru pazi sciintia si legea voru cercá din gur'a lui, cá dēnsulu ángerulu Domnului atotu-tiēnetoriulu este.«

Sciintia si legea a pazitu protopopulu Joana F. Negrutiu; si acelea l'au facutu membru la comisiunea instituita de guvernulu tierei in Clusiu pentru censurarea cartiloru; sciintia i-a deschisu locu de membru in reuniunea museulu i transilvanu; sciintia si zelulu apostolicu pentru prosperarea beserice si a scólei l'au promovatu la demnitatea de canonicu. In considerarea calitati-loru s'ale eminente, fericitulu metropolitu Alexandru

*) Vedi nrulu 13 la Diverse su Cronica.

'lu iã de secretariu, 'lu denumesce protopopu alu eparchiei Blasiului, directoru alu scóloru elementare si alu institutului preparandialu, presiedinte alu comisiunei scolastice si inspectoru alu totororu scóloru romãnesci gr. cat. din archidieceasa. Dela marele seu predecesoru Sincai, in directura nimeni n'a desvoltatu atãt'a zelu pentru caus'a scolastica, cãtu a dovãditu neobositulu Negrutiu, care a fostu referente in causele scolastice in epoc'a de transitiune si organizare de sub sistemulu absolutisticu, apoi in epoca reformei invetiãmentulu primariu si secundariu sub constitutiunea actuala. Pretiós'a archiva a metropoliei geme de multimea actelor referitóre la invetiãmentulu primariu si secundariu, esite din pën'a neobosita a canoniculu Negrutiu.

In tãmpulu acestei activitatì erculane, cerculu Gilaului 'lu onoréza cu mandatulu seu de deputatu la diet'a provinciala din Sibiu (in an. 1863) si totu atunci fũ alesu membru in cas'a deputatiloru in altulu consiliu imperialu. In aceste onorifice, dar' grele oficie, inspiratu de credint'a catra tronu si de iubirea catra patria, deputatulu Negrutiu a statu la culmea chiemarii. Multor'a le pôte servi de modelu tiënut'a lui Negrutiu Membru in reprezentant'a comitatulu Albei inferiøre, canoniculu Negrutiu face reprezentatiuni energice in caus'a dotatiunei functionariloru besericesci romani. Cu ochi neadormiti veghiéza asupr'a desvoltarei lucrurilor, si cându afla de lipsa, face apelu catra inteligintia, rógã, staruesce, mişca, admoniéza, îndemna se se adune in conferintie »si nimeni dela acelea se nu lipsésca.« Caracteru fabricianu, Negrutiu celu neintimidatu si necoruptibilu, totu-de-a-un'a redica susu si tiëne tare drapelulu dreptatiei. Deprinsu din Clusiu a fi sufletulu totororu lucruriloru pacinice de progresu, binemeritatulu protopopu alu Clusiuului si cá protopopu alu Blasiului se aretã intiepletu Mentor. Elu aflã tonulu convenitu, pasii necesari, tiënut'a demna in tôte impregiurarile.

Dupa asia stralucite dovedi de abilitate, de zelu si devotamentu, in dóue rënduri a fostu candidatu de episcopu. Dér' Provedint'a l'a reservatu pentru lipsele acestei archidiecese. Cãtu de multu la stimatu si l'a iubitulu clerulu, s'a doveditu si in 1868, cându candidatulu de metropolitu Joanu F. Negrutiu a obtiënutu 36 voturi

Nu mai puçinu a fostu stimatu Negrutiu cá omu privatu. Modelu de vèrtuti private si casnice, a trebuitu se fia acel'a, care si-a câscigatu simpatia, ba familiaritatea unoru archierei, cá fericitulu metropolitu Alexandru, cá episcopulu de buna memoria Erdélyi, cá escelenti'a s'a actualulu metropolitu si grãtiosu parinte Dr. Joanu Vancea, ba chiar' si stim'a si increderea Nunciaturei apostolice. Raru barbatu a fostu asia de simpaticu prin cuvinte, prin maniere, prin serenulu feçiei s'ale si caracterulu deschisu, loialu, neinteresatu, sinceru si neafectatu. »Opiniunea publica a minte sce totu-de-a-un'a cu reverintia numele dënsulu,« diceã episcopulu rom. cat. Fogarasi, ér' archiepiscopulu si metropolitulu de pia memoria

Siulutiu, care a pusu atãt'a incredere in Negrutiu, diceã cá »Negrutiu este unu celibe care face onóre celibatulu, sustiëne si apera disciplin'a si institutiunile beserice nóstre orientale in tôte ramurile loru si de ace'a merita stim'a si increderea dënsulu.« — noi vomu adauge: si a posteritatii, pentru care a traitu Negrutiu si cá omu privatu.

Negrutiu nu s'a multiumitu a-si implini datoriintele impuse de oficiulu seu. Elu erã de categori'a aceloru spirite mari, aceloru barbati providentiali, cari traiescu pentru viitorulu mai departatu si-si impunú insisi datorintie, cá se asigureze prosperarea natiunei si a besericei loru. Cas'a lui Negrutiu erã o scóla de educatiune si instructiune inca de cându erã in Clusiu, in acele tãmpuri critice. In familia Negrutiu pururea erã incungiaratu de tineri scolari, consãngeni si streini, si se ingrijiã, cá unu parinte adeveratu, se-i crësca »in zelu si credint'a«, in iubire catra natiune si patria. De ace'a i-i potemu dice cu poetulu Muresianu:

„Aceste in viétia prea demne barbate,
Le-ai pusu in lucrare cu spiritu curatu,
Grigindu de relege, de limba, dreptate,
Dãndu braçiuulu teu radimú la celu apesatu.

Dã, elu a crescutu barbati natiunei si besericei, societatii si umanitatii: preoti, profesori, medici, judecatori, ostasi, agricultori, si cá unui tata crescatoriu i-i potemu dá acestu omagiu:

„Cã unu desceptu parinte la fii dadusi cultura,
Incãtu ei cu sciint'a cá stele stralucescu,
Modelu fiindu in fapte, in cumpetu si mesura,
Barbati cari i-i aduna poporulu romãnescu.“

(Andrieu Muresianu.)

Elu a fostu pururea »radimú si celoru scapatati.«

„Seracii cari in lipsa intrãu in a lui casa
De-acolo diu'a-nóptea esiau ajutorat.“

Ba, in bunatatea inimei s'ale, Negrutiu nu si-a uitatu a se ingriji si pentru viitoriu de scolarii lipsiti de mijlócë, si din crutiãrile s'ale a facutu pentru acesti'a fundatiunea de 4000 fl., ér' 200 fl. i-a lasatu fundatiune pentru liturgii la beserica din Sicutardu; ast'felu, deca modest'ia sufletulu seu l'ar' fi lasatu, poté esclamá cu poetulu latinu:

„Exegi monumentum aere perennius
Regalique situ pyramidum altius
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere aut innumerabilis
Annorum series et fuga temporum.
Non omnis moriar!

Va se dica: »Mi-am redicatu monumentu mai durabilu decâtu aram'a si mai inaltu decâtu vèrfulu piramidelorü redicate de regi; nici ploile corosive, nici furiosulu Aquilonu, nici sirulu de ani nenumèrati, nici decursulu tãmpulu se nu-lu póta resipi. Nu voiú mori intregu.« (Horatiu III. 30.)

Si acelu monumentu frumosu, stralucitu, vrednicu si durabilu, in care va trai Joanu Fekete Negrutiu, este capitalulu de inteligintia crescutu pentru natiune si beserica, pentru statu si umanitate; de ace'a, o fericite:

„Voru spune preotii a t'a pietate,
Si zelulu credintii in cultulu divinuu,
Va spune Românulu primirea de frate,
Ce-avá dela tine venindu cá strefnu.“

„Versá-voru suspine din sufletu sermanii,
Caci tu le-ai fostu tata in sfatu sí cuvéntu,
Udá-voru seracii, udá-voru orfanii,
Cu lacrimi dúiose frumosu-ti morméntu!“

(Andreiú Muresianu.)

Ér' voi, cei mai de-aprópe ai fericitului Negrutiu, voi obiectulu fragedeloru s'ale ingrigiri, cari din recunoscintia sí pietate redicati acestu monumentu, sí toti cari n'ati pregetatu a veni se asistati la santirea lui, diceti cu mine; „Odichnesce in pace suflete nobilu alu neuitatului Joanu F. Negrutiu, sí te róga pentru inflorirea besericeii sí némului teu. Eterna amentireu t'a!«

DIVERSE.

Cronica. — Regularea portiloru de fieru. Ministrulu de comerciú Baross a luatú tóte mesurile, cá se se incépa lucrările de regulare a portiloru de fieru, dupa-ce la 22 l. c. a espiratu terminulu concursului publicatu pentru furnisarea mijlóceloru sí materialulu de sfarimare a stânciloru. Catra finea lunei curente voru sósi in Orsióv'a pionerii cu oficierii lorú, dati de ministeriulu comunu de resboiu, pentru a luá parte la esecutarea lucrárilor de spargere.

Telefonu între Budapest'a si Vien'a. S'a facutu o invoiéla între Austri'a sí Ungari'a, pentru stabilirea linieloru telefonice între Vien'a sí Budapest'a. Lucrările de lipsa s'au sí inceputu in 15 l. c. sí pâna in 30 Octomvrie se voru sfêrsi pe deplinu. Guvernuulu austriacu face lini'a dela Vien'a pâna la Bruck lângá Leitha, ér' guvernulu ungurescu dela Bruck pâna la Budapest'a. Se facu trei linii, dintre care dóue exclusivu numai pentru bursa. Pretiulu unei convorbiri pe tîmpu de 3 minute va costá 1 fl., ér' pentru convorbiri urgente tax'a va fi tripla.

31 mosii de ale Statulu românú se voru dá la 1 Septemvre a. c. tîerániloru românii fara mosii, pe lângá conditiunile cele mai avantajiose: — li se dáu pe de-asupr'a lemne pentru cladirile economicali de lipsa, bucate de seméntia pentru primulu anu, — detori fiendu ei apoi a platí statulu românú o suma anumita, relative fórte mica, in decursu de 20 ani.

V. Alecsandrescu Urechia a fostu alesu in unanimitate de presedinte la Congresulu literaru din Paris, — la care participa cei mai distinsi barbati de litere ai toturoru Natiuniloru Europene.

Invetiamentulu in Románi'a. Comisiunea in-sarcinata de Ministeriulu culteloru sí instructiunei publice din Románi'a cu elaborarea unui proiectu

de „Programa analitica a studiiloru din scólele primare urbane“ sí-au inaintatu in dílele acesteia operatulu seu. Presedintele acestei comisii, cunoscutulu nostru compatriotu sí distinsulu pedagogu, dlu V. Gr. Borgovanu, prof. la scóla normala de institutori din capitala, a datu o ast'feliu de directiune lucrarei, încátu institutorii (iavetiátori de la orasie) se véda dintr'éns'a nu numai ce materia au se predea din fie-care studiu in fie-care lectiune, ci sí *modulu* — cum? sí *mijlócele* — prin cari s'ar' poté ajunge mai usóru sí mai degraba la tiént'a invetiáméntulu. Acésta programa, déca va fi votata de consiliulu generalu de instructiune (ce se intr'unesce la 1 Septemvre a. c.) are se usiáreze multu mersulu invetiáméntulu primaru urbanu, sí pentru institutori are se devina unu adeveratu „Vade mecum“ didacticu.

Lautarii romani. — La Paris, nu se dá o serata in lumea inalta séu oficiala, fara cá lautarii românii se nu figureze. Pretutindeni dobândescu succese vii cu music'a lorú vie sí calda, originala sí melancolica. — Ér' la marele concursu internationalu dintre musicantii tîenuti in faci'a ministeriulu de instructiune, premiulu I. l'a dobânditu muscalagiulu Anghelusú, ér' premiulu alu 2-lea unu altu românú anume Cornescu. — Sí acést'a este o mare victoria pe partea musiciei române!

Scól'a de fete a „Reuniunei femeiloru romane selagiene“ avéndu a se continuá sí in anulu scolasticu 1889/90, inscrierile se voru face la subscrisulu in 23 sí 30 Augustu a. c. Didactrulu anualu este 3 floreni v. a. care dinpreúna cu 50 cruceri, pentru bibliotec'a scólei este a se platí cu oca-siunea inscrierei. — Se atrage atentiunea parintiloru interesati, cá in acésta scóla, afara de studiele prescise, se pune deosebitu pondu pre instruirea in lucrările de mâna femeiesci sí pre industri'a de casa. — Directorulu scólei se angagiéza a se ingrigi, cá recercatu prin parintii interesati, elevele se fia incuarterate la case oneste pre lângá plata modesta. — Símleu, la 12 Aug. 1889. — A. Cosm'a secretariulu Reuniunei sí directorulu scólei

Casatori'a unei princese. Éta form'a in care s'a facutu casatori'a princeseii Luis'a de Wales: Binecuvéntarea nuptiala a fostu data in 15 l. tr. la amédi in capel'a privata a palatulu Buckingham. Archiepiscopulu de Canterbury, episcopulu Londrei sí mai multi preoti au facutu serviciulu divinuu. Regin'a sí famili'a regala au sositu la sfêrsitulu ceremoniei. Famili'a regala a acceptatu sfêrsitulu ceremoniei in bibliotec'a regala, unde toti au cetitu bibli'a. Princes'a Luis'a a fostu adusa de tatalu seu, prínciulu de Wales, sí imediatu dupa celebrarea casatoriei cei doi sóci s'au retrasu in camer'a nuptiala. Preste dóue óre a fostu obligati se fíntre in salonulu de jocu. Ací casatoritii au fostu nevoiti se bea câte cinci paháre de siampanie. — Dupa acést'a noii casatoriti s'au dusu la Marlborough House, — serviciulu de onóre au fostu facutu de guardii calari.

Notiție. — Modul de traiu alu Tiarului.

Elu se scôla la $\frac{1}{2}$ 10 ôre; și preste puçinu iâ ceaiulu in sênulu familiei s'ale. Primesce apoi pe ministrulu presidentu, cându pune apoi resoluțiunea pe actele mai importante ce i se aducu. — Primesce apoi pe cei inscriși; dupa care se duce in plimbare, însoçitu de famili'a s'a. — Prandiulu i-lu iâ la 6 ôre, ér' cin'a la 10. — Dupa-ce a cinatu, lucrêza pâna la 2—3 ôre dupa miedîulu noptii. Acêsta munca constâ din a pune resoluțiunea pe marginea petitiuniloru și a totu feiulu de acte ce i-se înaintêza. — La punerea acestoru resoluțiuni elu nu consulta pe nimeni și raru se întempla cá elu se revôce ce'a-ce a hotaritu odata.

Lipirea vaseloru sparte de portielanu. Se iâ 250 grami lapte dulce și se tórna in elu otietu tare, prin ce laptele se inchiaga, — se scurge apoi zêrulu. In zêrulu scursu se punu patru albusiuri de ou, dupa ce se bate bine se stinge in elu prafu de varu, bine pisatu și strecoratu prin o sita dêsã, acêsta combinatiune se amesteca bine pâna ce devine o pasta semi-licuidã, cu care dêca se ungu pârțile sparte ale vasulu, puse la locu și stîfnse bine, se întarescu asiã încâtu vasulu se pôte sparge pe alta parte, dar' pe unde au fostu lipitu nu se mai sparge.

Preste 100 kilometri peru. Unu englesu a calculatu firele de pèru din capulu fetelor. 60 de pèri de tari'a obicinui'a acoperu in terminu mediu unu spaçiu de unu centimetru patratu. Cele cu pèrulu blondu au se peptene in fie-cãre di cãm 140,000 de pèri, cele cu pèrulu castaniu cãm 109,000, cele cu pèrulu negru cãm 102,000, cele cu pèrulu rosîu cãm 88,000 de peri. In generalu o femeia bruneta pôrta pe capu 65—80 kilometri de pèru, cele cu pèrulu blondu chiar' 110 kilometrii. — Cene nu crede se calculeze din nou!

Cu ce trebuie se sémene femei'a? Éta, dupa o revista englesésca, trei lucruri cu care trebuie și nu trebuie se sémene femei'a:

Mai antâiu trebuie se sémene cu melciulu. care stâ mereu in casa; dar' nu trebuie, cá acestu melciu, se-si puna pe ea totu ce are.

Alu doilea, trebuie se sémene cu resunetulu seu echoulu, care vorbesce numai dupa-ce l'ai întrebatu; dar' nu trebuie, cá echoulu, se caute a avé ea cuvêntulu din urma.

Alu treilea, trebuie se fia cá ceasorniculu, de o exactitate și de-o regularitate deseversita; dar' nu trebuie, cá ceasorniculu, se fie sgomotôsa cá se o auda toti ómenii.

Bibliografia. — O nóua lucrare a Reginei Romaniei. In tipografi'a lui Emil Strauss din Bonn va aparé in curêndu o nóua lucrare a reginei Elisabet'a din Români'a. Acêsta lucrare, numita „Der Rapsode der Dimbovitza,“ va cuprinde in traducere poesile poporale românesce din colectiunea domnișórei Elen'a Vacarescu.

GLUME.

Bokelberg Edmand

Curtoasia — la urma. Unu domnu intrându in unu cupeu de dame și asidîându-se lângã o dama se adresêza catra ea:

— Asiã de nenorocosu am fostu cá tôte cupeele eráu ocupate; și asiã am ajunsu aici lângã d.-vóstra.

— Si d.-t'a o iâi acêst'a dreptu o nenorocire?

— Cum se nu, ve rogu, cându la statiunea urmatória — treb ne se me coboru din trenu.

In o excursiune pre munte. — Paulin'a: A, Maria pentru Domnediêu!... Ast'a totu nu o-asiu fi facutu cá se me urcu pe acestu munte cu atât'a truda, cum o faci tu! Pentru ce nu ti-ai condusu și tu unu asinu?

Mari'a (pe care o duce cu mare greutate soçiulu ei): Dar' pentru ce se âmbu cheltuindu si pre asinu. Da, barbatulu meu de ce séma-i?

Proprietariu, Redactoru respundietoriu si Editoru: NICOLAE FEKETE-NEGRUTIU.

Gherl'a. Imprimari'a „Auror'a“ p. A. Todoranu 1899.